

SVJA PREZIMENA SR HRVATSKE

Sva prezimena SR HRVATSKE. od *Aaško* do *Žvorc*, našla su se u jednoj knjizi, u *Leksiku prezimena Socijalističke Republike Hrvatske* što su je zajedno izdali Institut za jezik i Nakladni zavod MH u Zagrebu. Višegodišnjim strpljivim i mukotrpnim radom u Institutu za jezik, a uz novčanu pomoć Fonda za naučni rad SRH, ispisana su sva prezimena SRH iz popisa stanovništva 1948. U knjizi su prezimena poredana abecednim redom s podacima koliko prezimenjaka ima u jednom mjestu, kotar u kojem se nalazi to mjesto. koliko obitelji ima to prezime, odnosno koliko samaca bez svoga domaćinstva. Knjizi je dodana kao predgovor studija o jezičnom znaku, onomastici i antroponimiji, a na kraju bogata bibliografija o antroponimiji. Velika lijepa i vrijedna knjiga! I jedinstvena! Rijetke su takve knjige. Ako ovoj uopće ima istovjetne na svijetu, sigurno je da ima malo naroda koji se mogu pohvaliti takvom svojom knjigom. Kakvo obilje podataka za stručnjake mnogih struka, čak i za novinare i pisce! (Sad će moći provjeriti postoji li određeno prezime kad im zatreba izmišljeno.) Dosad smo se služili telefonskim imenicama, a to nije bio pouzdan izvor jer je bio samo slučajan izbor. Knjiga *Leksik prezimena SRH* cjelovito je djelo.

U prosjeku na svakoj strani ima po 90 prezimena, ukupno oko 70000 prezimena. Kako je SRH 1948. imala 3750000 stanovnika, znači da u prosjeku 55 stanovnika ima isto prezime. Stvarnost je dakako drugačija, osobito njezine krajnosti. Ako računamo prema stupcima u knjizi i uzmemo da u jednom stupcu ima prosječno po 2500 stanovnika (kad se u stupcu nađu podaci samo za jedno prezime), onda knjiga pokazuje da više od jednoga stupa, dakle više od 2500 prezimenjaka ima samo 127 prezimena, a to nije mnogo. Prema brojnosti idu ovim redom (broj je u zagradi približan osim za prezimena Novak i Babić):

1. Horvat (20000)
2. Kovačević (13750)
3. Kovačić (12500)

4. Novak (10702)
5. Babić (9809)
6. Marković (9750)
7. Kovač (9625)
- 8—9. Petrović, Popović (9500)
10. Vuković (9000)
11. Pavlović (8250)
- 12—13. Božić, Knežević (7500)
14. Kos (6750)
15. Lončarević (6500)
16. Lončar (6250)
17. Novosel (6000)
- 18—21. Janković, Kolar, Kralj, Živković (5750)
- 22—26. Filipović, Marić, Matić, Novaković, Tomić (5500)
27. Mandić (5250)
- 28—32. Blažević, Bošnjak, Ivančević, Jurković, Pavić (5000)
- 33—34. Vidović, Vučković (4750)
- 35—40. Ivanović, Kolarić, Perković, Posavec, Radić, Varga (4500)
- 41—47. Klarić, Matijević, Pavlić, Šarić, Šoštarić, Štimac, Vukelić (4250)
- 48—57. Horvatić, Jovanović, Jurić, Katić, Lovrić, Lukić, Mlinarić, Pintarić, Stanić, Stanković (4000)
- 58—70. Barić, Bašić, Brkić, Craković, Golubić, Grgić, Herceg, Jakšić, Jelić, Martinović, Mihaljević, Perić, Rukavina (3750)
- 71—80. Matković, Miletić, Milić, Milošević, Petrić, Poljak, Sabo, Sever, Šimić, Vidaković (3500)
- 81—91. Car, Ivanković, Kiš, Klobučar, Lazić, Petković, Radošević, Ružić, Špoljarić, Tot, Turković (3250)
- 92—93. Ban, Grgurić (3125)
- 94—107. Nad, Nemet, Nikolić, Pavičić, Pleša, Sekulić, Šimunović, Tomašić, Vlahević, Vlašić (3000)
- 108—127. Jurišić, Kosanović, Lacković, Medved, Mihalić, Molnar, Ostojčić, Prpić, Savić, Sertić, Starčević, Šimunić, Tomašević, Uzelac, Vuk, Žagar (2750).

S druge strane ima mnogo prezimena samo s jednim stanovnikom: *Aaško*, *Anohin*, *Ant*, *Anta*, *Blagojev*, *Blinić*, *Bondenaić*, *Borisević*, *Firist*, *Firizin*, *Fistić*, *Fistončić*, *Maštela*,

Ofarbec, Okoren, Okretić ... Sigurno je da se stanje u ovoj drugoj skupini do danas znatno izmijenilo.

Veliko je šarenilo naših prezimena. Povijest naša, zanimanja naša, sudbina naša odražava se u njima. Ima nas sa svih strana svijeta. Svi se pravopisi, svi se dijalekti očituju u našim prezimenima:

Abadžić, Abadžić, Abaffy, Abdihodžić, Abdihodić, Abramovich, Abramović, Abadžiev, Agg, Agh, Antollovich, Antolovich, Antolović, Beneschofski, Feuzer, Grghetta, Grgeta, Hadžiomerović, Hadjomerović, Kermpotich, Kerleža, Krleža, Medjimorec, Medjimurec, Medjumorac, Medimorac, Međimorec, Medimurac, Međimurec, Međumurac, Međumurec, Meandžija, Meandija, Mehandžija, Mehandić, Neveščanin, Neveščanin, Nidermajer, Niedermajer, Nemčević, Niemčević, Nimčević, Nijemčević, Neuman, Neumann, Nojman, Qualich, Quien, Quiquerez, Xigga, Yes, Yrasek, Zaab, Wandrilović, Wassich, Wdoviczin, Wilček, Wilczek, Wilček, Wuzem ...

Prezimana s jednim glasom nema, s dva ih ima više: Acs, Ač, Ac, Fa, Ot, Re, Uj, Ul, Uy ...

Najduža, ako izuzmemo dvojna, imaju 16 glasova: Hadžikonstantinov, Hadžiosmanbegović. Možda ima i dužih, ali su zacijelo veoma rijetka iznimka.

Ima prezimana koja su ista kao i naša imena: Grga, Grgo, Ivan, Milan, Željko, Živko ..., zabilježeno je Matuzalem, Mojsije, Misa, Misa, Bravar, Stolar, Stokrpa, Stokuća, Heinemann, Zastavnik, Zabavnik ...

Zanimljivo je tražiti po knjizi odakle smo, gdje sve ima naših prezimenjaka, koliko ih ima, kakvih nas sve ima. To je knjizi preporuka i za širi krug korisnika, a ne samo za uski krug stručnjaka, kako je, čini se, u prvom redu zamišljena. Svatko tko u nju zaviri bit će obogaćen kojom spoznajom. I ne samo jednom.

Na kraju bi bio red, po starom kritičarskom pravilu, da se kaže i koja riječ o nedostacima. Mogao bi tko prigovoriti što su uzeti podaci iz 1948, što nema novijih. To nije nedostatak, čak ima i dobrih strana. Kad sve bude kompjutorizirano, bit će prilike i za novije podatke i za uspoređivanje s ovima koji su tako spašeni od propasti. A drugi nedostaci? Ima ih, ali ih nije vrijedno spominjati. Sitni su i neznatni, a svi blijeđe pred samom pojavom ove knjige, pred činjenicom da smo je dobili i da je imamo. No jedan bih nedostatak ipak spomenuo. Malo će se tko zadovoljiti samim prezimenima, htio bi pročitati koju riječ o njima. Zato je dobro što je dodana uvodna rasprava V. Putanca *Esej o jezičnom znaku i onomastici te o antroponimiji u Hrvatskoj*, značajna studija s veoma korisnim objašnjenjima i spoznajama, ali je šteta što to nije *esej*, nego učena rasprava, napisana visokim znanstvenim stilom, neprikladnim za ovu priliku. Takva rasprava ide u uskostručnu publikaciju, a ovdje je trebalo dati jednostavniji uvod pristupačan bar onima sa solidnom općom naobrazbom.

Stjepan Babić

PEDESETIH GODINA

Postavljeno je pitanje o tome na koje se godine misli kad se kaže da se što zbi(va)-lo *pedesetih godina*, odnosno ima li čovjek *pedesetih godina* više ili manje od 50 godina. Isto bi se pitanje moglo postaviti i o tome na koje se godine misli kad se kaže *dvadesetih, tridesetih, četrdesetih, šezdesetih godina* itd.

Pitanje je postavljeno u vezi s televizijskim vreme(no)plovom u kojem se govori o zbivanjima koja su se dogodila *pedesetih godina*, a obuhvaćaju događaje nakon (tisuću devetstotina) *pedesete* godine. Neki misle da bi *pedesete* bile godine od *četrdesete* do *pedesete*, *šezdesete* bi godine bile one koje slijede od *pedesete* i nastavljaju se do *šezdesete*. Po tom mišljenju čovjek *pedesetih godina* imao bi više od *četrdeset*, a manje od *pedeset godina*, imao bi *četrdeset* i još nekoliko godina. Svoje gledište takvi tumače dakle tako da bi izraz *pedesete* godine trebalo shvatiti tako da to znači 'četiri puna desetljeća i peto nedovršeno', a ne punih *pet* desetljeća i *šesto* nedovršeno.

Čini se međutim da se u jezičnoj praksi hrvatskoga književnog jezika primjenjuje ovo shvaćanje:

1) Kad se govori o stvarno poznatim događajima koji idu nakon *pedesete* do *šezdesete* godine (koja nije uključena), upotrebljava se izraz: *pedesetih godina*.

2) Kad se govori o približno poznatim godinama (kad se, na primjer, pogađa koliko tko ima godina, onda izraz *pedesetih godina* može značiti i koju godinu prije i koju godinu (ili više) poslije *pedesete*, dakle znači ono što se izriče izrazom: *oko pedesete godine, oko pedeset godina*.

Prvo je navedeno shvaćanje u skladu sa značenjem izraza za vremenske pojmove u svjetskoj kulturnoj povijesti kao *kvatročento, činkvečento* koji znače vrijeme od *četrirstote* (tal. *quattrocento* 'četrirsto') godine dalje (do *petstote*, koja nije uključena), odnosno od *petstote* (tal. *cinquecento* 'petsto') godine dalje (do *šestote*, koja nije uključena). Kao što *kvatročento* znači 15. stoljeće i *činkvečento* 16. stoljeće, tako i izraz *četrdesetih godina* može značiti godine od *četrdesete* dalje (do *pedesete*, koja nije uključena) i *pedesetih godina* može značiti godine od *pedesete* dalje (do *šezdesete*, koja nije uključena). Po tome *četrdesetih godina* znači *peto* desetljeće, *pedesetih godina* znači *šesto* desetljeće.

Iz izložnoga izlazi da je u izrazu događaji *pedesetih godina* riječ o događajima od *pedesete* godine dalje, ak doista znamo (kao što znamo u televizijskom vreme(no)plovu) da su se tada dogodili. Ako su se međutim neki događaji zbi(va)li približno *oko pedesete* godine, ali nepoznato kada, tada naveden izraz može značiti ne samo koju godinu poslije nego i koju godinu prije *pedesete*.

Evo i jedan primjer (uzet iz novina) gdje je taj vremenski odnos jasnije uočljiv: »Okolo toga kolika je od pušenja šteta, a kolika možda svojevrsna korist zametnula se krajem *šezdesetih godina našega stoljeća* polemika u znanstvenim krugovima«. U tom je primjeru pisac pitanje odredio na koje se vrijeme misli time što je upotrijebio riječ *krajem* (tj. pri kraju) *šezdesetih godina*. Iz konteksta je jasno da je mislio na više godina poslije *šezdesete* godine, a prije *sedamdesete*. Riječ je o *sedmom*, a ne o *šestom* desetljeću. Po tome bi i u izrazu *pedesetih godina* bila riječ o *šestom* desetljeću, a ne o *petom* desetljeću.

Božidar Finka